

Бідзіля П.О. Лікувальна функція поетичної творчості Т. Шевченка / П.О. Бідзіля // Філософсько-гуманітарні читання: Збірка наукових праць за результатами Міжнародної науково-практичної конференції «Духовність та милосердя в сучасній медичній практиці» з нагоди 140-річчя від дні народження В.Ф.Войно-Ясенецького (Святого Луки, Архієпископа Кримського). - Дніпро: ДЗ «ДМА», 2017. –146-149.

УДК 821.161.2-Шев: 615.851.82

П.О. Бідзіля

доцент, Запорізький державний медичний університет, Запоріжжя

ЛІКУВАЛЬНА ФУНКЦІЯ ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА

Мистецтво виконує багато функцій, серед яких просвітницька, розважальна, виховна та деякі інші. Всім їм властивий потужний естетичний вплив не стільки на раціональний рівень свідомості, скільки на сферу людських почуттів. Якщо це мистецтво гуманістичне, то вплив виключно позитивний, лікувально-терапевтичний. Гуманістичне мистецтво, насамперед літературно-поетичне й музичне, найбільшою мірою дає можливість людині зняти напругу спрямуванням душевних схильностей на досягнення душевної рівноваги. Звичайно, в тому випадку, коли зміст літературно-поетичної творчості збігається з душевними інтересами людини, яка її сприймає всією душею, всім серцем; коли входження свідомості у відповідні тексти не розбурхує, не збуджує почуття, а, навпаки, заспокоює, врівноважує, врешті – лікує. Слід зауважити, що «люди діють і почувають не відповідно до реальних фактів, а відповідно до своїх уявлень про ці факти. У кожного є свій визначений образ світу і оточуючих людей, і людина поводить себе так, нібито істиною є ці образи, а не представлені ними об'єкти» [1, с.44]. Поезія Т. Шевченка якраз і відповідає суто індивідуальному світосприйняттю людини як в першу чергу генетично визначеної індивідуальності, яку, з іншого боку, суспільство постійно примушує до втрати своєї унікальності. Її зміст тяжіє до розвитку почуття причетності до здобуття щасливої долі активною боротьбою за неї. Звідси «Борітеся – поборете!» і вилікуєтесь від суспільних недуг.

Візьмемо короткий чотирирядковий вірш:

Вип'єш перву – стрепенешся,
Вип'єш другу – схаменешся,
Вип'єш третю – в очах сяє,
Дума думу поганяє [2, с.292].

Чому так виходить, що для того, щоб «дума думу поганяла», потрібно вивести себе зі стану душевної рівноваги? Іншими словами – потрібно захворіти, втратити здоров'я. Причин може бути багато. Головна ж якраз полягає в тому, що досить складно людині знайти адекватний своєму душевному простору соціум. Відомий філософ і письменник А. Камю слушно зауважував, що людина як соціальна істота постійно має бажання до спілкування, але тільки-но вона промовить бодай одне слово, як відразу ж дає привід для інших осудити себе. Саме тому людина схильна говорити сама з собою, бо інші її чують насамперед фізіологічним, а не соціально-духовним органом слуху, тому відразу ж бажають засудити й осудити. Кобзар тому й писав, що тяжко йому зі своїми думками, над якими «люди сміються», тому віршував для себе самого.

Звичайно, що є й суто суспільна причина схильності до сп'яніння. Це відсутність в суспільстві права на вільне висловлення індивідуальних думок. Не тільки тому, що люди не сприймають їх зміст. Ще й тому, що існують політичні причини. Якщо в суспільстві монархічний державний устрій, то воля монарха чи воля монополю правлячої сили, ясна річ, має можливість примушувати соціум до монополю думки як нібито такої, яка повністю відповідає загальній волі. Звідси й антимонархічне спрямування творчості Т. Шевченка. Звідси, до речі, й заборона в ідеальній державі Платона поетам впливати на суспільну думку – вони демонструють йому силу свого поетичного генія, але не примушують бути такими в думках, як вони самі. Проте виявляється, що їх сердечні, душевні думки мають загальний статус, формують соціум на єдності почуттів, а не наукових понять.

Ще один вірш, пов'язаний з фізіологічним станом людини – сном і серцем, яке ніколи не спить, завжди в турботі і часто в скорботі. Наведу його:

Не журюсь я, а не спиться
Часом до півночі,

Тільки шматок м'яса...
Нащо ж хороше і пишно

Усе світять ті блискучі
Твої чорні очі.
Мов говорять тихесенько:
„Хоч, небоже, раю?
Він у мене тут, у серці є
А серця немає,
Й не було його ніколи,

Так ти розцвілася?
Не журюсь я, а не спиться
Часом і до світа,
Усе думка побиває,
Якби ж так прожити,
Щоб ніколи такі очі
Серця не вразили [2, с.289].

Сон як фізіологічний стан тіла в поетичній творчості є станом, в якому душа вільно пересувається не тільки в просторі, але й у часі. Тому й бувають сніп-провісники, які пророкують долю. У цьому вірші є очікування сну, в якому можливе здійснення мрій про «чорні очі», що «світять блискучі», обіцяючи «рай у серці». Але це серце не у вигляді «шматка м'яса», а серце як стан душі, яку постійно «думка побиває». Яка думка і про що вона? Очевидно, що про райське життя, в якому органічно поєднані протилежності людської сутності – чоловіча й жіноча. Знов-таки, досить рідко кому із людей, створених як тіло «м'яса», вдається чи щастить, знайти в своєму житті свою протилежність. Якщо вдається і щастить, то це і є рай. Але такого серця в людському суспільстві немає, в ньому відсутня духовна сердечність. Для української людини це має визначальне значення: вона постійно шукає такий сердечний рай, в якому б панувала любов і злагода поміж людьми. Проте: «дай серцю волю – заведе в неволю». Мабуть, тому поет двічі в короткому вірші повторює «не журюсь я, а не спиться», тому що від думок – журба. Звідси й бажання заснути, щоб в реальному житті «ніколи такі очі серця не вразили».

Ще один важливий аспект. Для української душі властиво те, що для неї очі мають бути «очитими» (Г. Сковорода), тобто світоглядно-пізнавальними, духовно багатими, світлими в своїй розумності й моральності. Звідси потужне протиставлення: **чорні очі світять** душевним сердечним світлом. Тому **серце – це** не тільки й не стільки фізіологічний орган, скільки **душевно споріднене суспільне середовище**, в якому панує любов і злагода, а не ненависть і заздрість. А остання у своїй чорній іпостасі, за дослідженнями соціальних психологів, властива і вражає понад 90% людей. На жаль, українців також через властивий їм

дещо надмірний сердечно-фізіологічний індивідуалізм, який поезія Кобзаря має можливість вилікувати до належної міри.

Література

1. Берн Э. Введение в психиатрию и психоанализ для непосвященных: Пер. с англ. А.И. Федорова. – С.-Петербург: МФИН, 1992. – 448 с.
2. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів. У 12-ти т. – К.: Наукова думка. – 1989. – Т.1. – 528 с.